

21.Yüzyıl İçin Planlama Seminerleri /13 Kasım 2013

Ali Ekber Yıldırım
Dünya Gazetesi Tarım Yazarı
www.tarimdunyasi.net
@tarimyazari

Plan

- Tarımda genel görünüm
- Politikalar/uygulamalar
- İki örnek; hayvancılık-zeytin
- Neler yapılmalı?

Dünyada tarım ve gıda

- Dünyada tarımsal üretimden tüketime bir çok sorun yaşanıyor
- Avrupa'da çiftçi eylemleri,Ortak Tarım Politikası tartışmalı hale getirdi
- İklim değişikliği tarım ve gıda üretimini olumsuz etkiliyor
- Kullanılabilir su kaynakları azalıyor
- Türkiye bu olumsuzluklardan etkileniyor

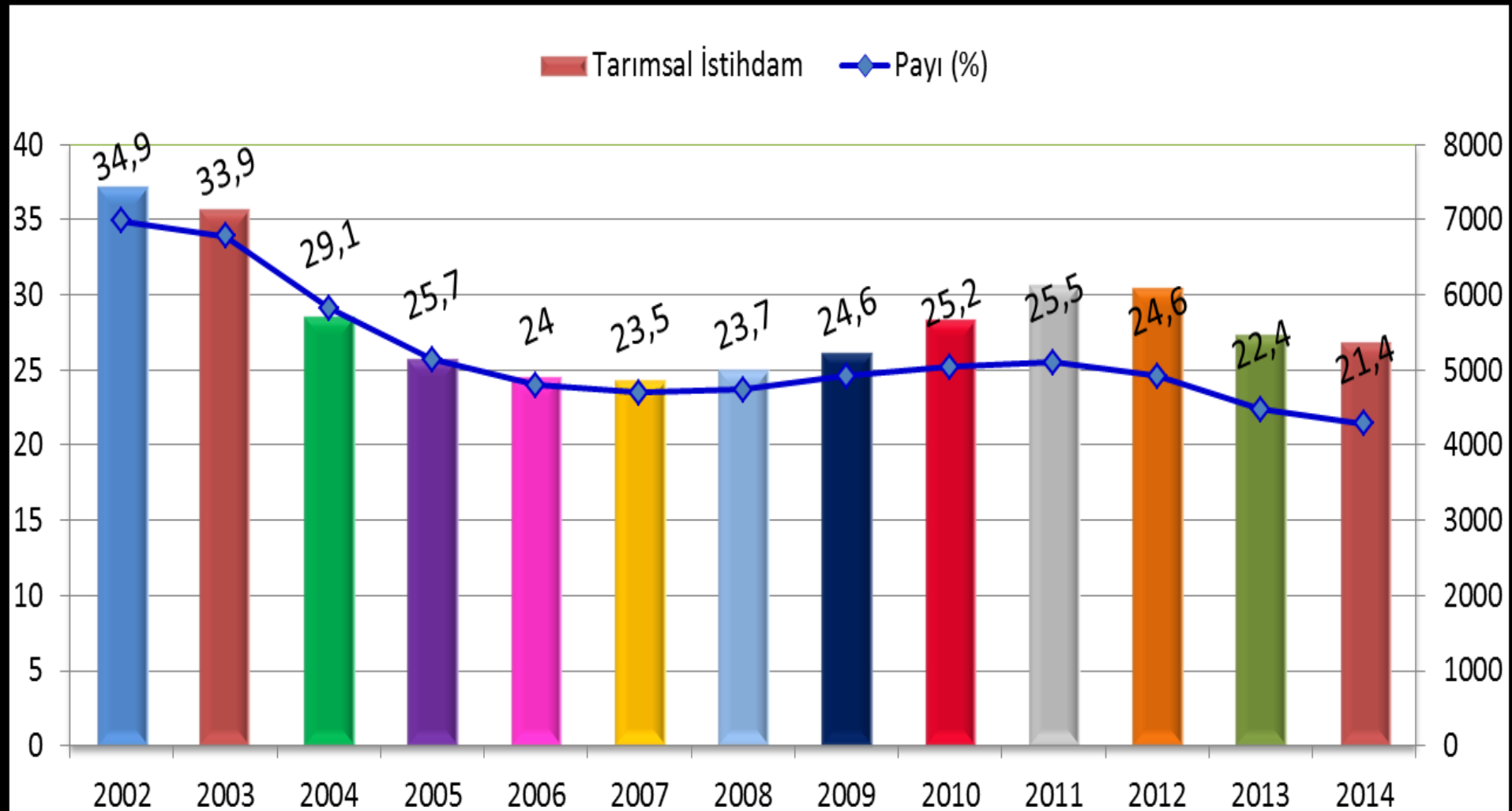
Tarımda genel görünüm

- Tarımsal **hasıla** bakımından Türkiye, Avrupa'da lider, dünyada 7. sırada
- Tarım ürünleri ihracatı 2014'te 18.6 milyar dolar, ithalatı 18 milyar 58 milyon dolar
- Geçen yıl ekonomi yüzde 2.9 büyürken tarım yüzde 2.1 küçüldü
- Bu yılın ilk 6 aylık döneminde tarım yüzde 5.2 büyüdü

Tarım alanları

Tarım Alanı	1990		2002		2012		2013		2014	
	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%	(Bin ha)	%
Tarla Bitkileri	18.868	67,7	17.935	67,5	15.464	65,0	15.613	65,6	15.789	66,0
Nadas	5.324	19,1	5.040	19,0	4.286	18,0	4.147	17,4	4.108	17,2
Sebze	635	2,3	930	3,5	827	3,5	808	3,4	804	3,4
Meyve	3.029	10,9	2.674	10,1	3.201	13,5	3.232	13,6	3.238	13,5
TOPLAM	27.856	100	26.579	100	23.782	100	23.800	100	23.939	100

İstihdam

Ziraat ve Balıkçılık kredileri

YIL	KREDİ (Milyon TL)
-----	-----
2010	22.811
2011	30.930
2012	32.642
2013	36.400
2014	45.865
2015	58.902*

*** 9 aylık**

Kaynak: BDDK

Destekler (Milyon TL)

■ 2010	5.881
■ 2011	7.084
■ 2012	7.635
■ 2013	8.748
■ 2014	9.056
■ 2015*	9.950

*tahmini

Destekler

- Tarım destekleri amacına uygun kullanılmıyor, hedefi amacı belli değil
- Destekler hem çok geç açıklanıyor hem de geç ödeniyor
- Sayıştay'ın 2014 Raporu'nda desteklerle ilgili etki analizi yapılmadığı yer aldı
- 2016 desteği belli değil, Avrupa Birliği 7 yıllık, Amerika 5 yıllık destekleme bütçesi yapıyor

Sorunlar

- En önemli sorun ülke genelinde tarımın önemszenmemesi
- Yüksek girdi maliyetleri
- Hammadde ve girdilerde dışa bağımlılık
- İklim değişikliğinin olumsuz etkileri
- İşçilik-emek sorunu
- Yaşlanan nüfus

Fiyat odaklı ithalat politikası

- Tarımda fiyat odaklı, günöbirlik bir politika uygulanıyor
- Hangi ürünün fiyatı artsa ithalatla düşürölmeye çalışılıyor
- Et, pirinç, kuru fasulye, patates ve son olarak ıhlamurda fiyatı düşürmek için ithalat yapıldı
- Maliyetleri düşürücü önlemler alınmıyor

Küçük çiftçilik tasfiye oluyor

- Uygulanan politikalarla tarımda küçük çiftçilik, aile işletmeleri tasfiye ediliyor. Aile çiftçiliği yerini şirket tarımına bırakıyor
- Yüksek girdi maliyetleri nedeniyle çiftçi üretim yapmakta zorlanıyor. Bitkisel üretimde mazot, gübre, enerji, tohum ve ilaç. Hayvancılıkta ise yemde dışa bağımlı bir yapı var

Hayvancılık politikası

- Hayvancılık sektörünün en önemli sorunlarından birisi sektörde yaşanan belirsizlik ortamı
- Beş yıl, 10 yıl sonrası bir yana, yarın ne olacağını kimse tahmin edemiyor
- Terbiye edici ithalat politikası daha ne kadar devam edecek?
- Besilik hayvan ithalatı sürerken, Et ve Süt Kurumu'na et ithalatı yetkisi verildi

İthalat çözüm olabilir mi?

- Fiyat odaklı bir politika uygulanıyor, ana hedef et fiyatının yükselmemesi
- Bakanlık hazırladığı Kırmızı Et Stratejisi'nde "ithalat çözüm değil" diyor ama ithalat yapılıyor
- Besilik hayvan ithal edenler, özel sektöre et ithalatı açılır mı endişesi yaşıyor

“Buğday ile koyun, gerisi oyun mu?”

- “Türkiye büyükbaş hayvancılığa uygun değil” deniliyor, hayvancılık politikası büyükbaş endeksli
- “Ot yok” deniliyor, Angus ithal ediliyor
- “Karadeniz hayvancılığa uygun değil” deniliyor ama hibe desteği kapsamına alındı
- Kısa vadeli günlük politikalarla sorunlar çözülemez, daha da büyür

Hayvancılığa verilen destek+kredi

- 2014'te 9 milyar liralık destekleme bütçesinin 2.5 milyar lirası hayvancılığa verildi
- 2000'den bu yana toplam tarım desteklerinde hayvancılığın payı yüzde 0.5'ten yüzde 30'a çıktı
- 2010 yılından bu yana 261 bin kişiye 8 milyar lira sıfır faiz dahil-düşük faizli kredi kullanıldı

Ziraat Bankası Kredileri

Kredi Konusu		Büyükbaş Hayvan Besiciliği Kredileri	Küçükbaş Hayvan Besiciliği Kredileri	Kullandırılan Besicilik Kredileri Tutarı	Kullandırılan Hayvancılık Kredileri Tutarı	Yıllar İtibariyle Hayvancılık Kredilerinde Besiciliğin Payı
2010	İŞLETME	1,779,967,457	30,205,789	1,810,173,246		26%
	YATIRIM	10,680,158	1,775,950	12,456,108		
	Toplam			1,822,629,354	6,938,932,513	
2011	İŞLETME	371,675,096	17,127,895	388,802,991		18%
	YATIRIM	371,675,096	5,801,415	377,476,511		
	Toplam			766,279,502	4,253,489,251	
2012	İŞLETME	228,254,920	8,509,719	236,764,639		12%
	YATIRIM	9,946,594	6,603,300	16,549,894		
	Toplam			253,314,533	2,118,491,163	
2013	İŞLETME	402,221,111	20,809,600	423,030,711		14%
	YATIRIM	13,191,832	2,856,087	16,047,919		
	Toplam			439,078,630	3,122,915,329	
2014	İŞLETME	440,210,725	26,924,564	467,135,289		16%
	YATIRIM	25,108,288	1,536,234	26,644,522		
	Toplam			493,779,811	3,114,324,232	

Kaynaklar nereye gidiyor?

- Hayvancılığa aktarılan kaynaklar verimli kullanılmıyor
- Yaklaşık 3 milyar lira destek, sıfır faizli krediler, hibe desteklerine rağmen ithalattan vazgeçilemiyor
- Verilen kredilerin büyük bölümü hayvan ve yem ithalatına gidiyor

2010-2014 canlı hayvan ve et ithalatı

- Damızlık düve:188.131 baş
- Besilik sığır: 594 bin 857 baş
- Kesimlik dana: 508 bin 146 baş
- Damızlık olmayan koyun-kuzu: 2.1 milyon baş
- Toplam 3.3 milyon baş
- Karkas et: 193 bin 45 ton
- İthalat için ödenen: 5.1 milyar lira

Besicilikte 3 temel girdi

- 1-Besi hayvanı materyali, payı yüzde 50-60
- 2- Yem giderleri, payı yüzde 25-40
- 3-İşçilik, kredi faizi, veterinerlik ve benzeri diğer girdilerin payı yüzde 5 ile 15

İlk ikisinde büyük oranda dışa bağımlıyız

Yem açığı 20 milyon ton

- Türkiye'de üretilen karma yemlerin yüzde 40-45'i ithal yem hammaddelerine bağlı
- Kaba yem ihtiyacı 73.6 milyon ton, üretim 58.6 milyon ton, açık 15 milyon ton
- Karma yem ihtiyacı 14.1 milyon ton, üretim 9.1 milyon ton, açık 5 milyon ton

Kaynak:Kırmızı Et Stratejisi

Yem Hammaddeleri İthalatı

Yıl	İthalat(Bin Ton)	Değer(Bin \$)
2011	4.662	2.869
2012	6.486	3.989
2013	7.127	3.008
2014	9.320	4.889
2015	5.625	1.767(8 aylık)

Kaynak:Türkiye Yem Sanayicileri Birliği

Politika yine deđiřiyor

- Türkiye, sütten çok ete odaklandı
- Süt retimi belli bir noktaya geldi et üretimini artırmak gerekir denilerek ırk değişimine gidiliyor
- Süt fiyatı 16 aydır artmıyor, etteki soruna çözüm aranırken sütçülük ihmal edilecek
- Bakanlık destekleri besiciliğe, et üretimine yoğunlaştıracak

Damızlık ithalatı (31.08.2015)

Yıl	Simental ithalatı (Baş)	Toplam ithalat (Baş)	Toplam ithalatta irkin payı%
1999		600	
2000	120	3.197	
2001		224	
2002		-	
2003		1.124	
2004		-	
2005		2.264	
2006	144	144	100,0
2007		5.723	
2008		6.706	
2009		2.149	
2010	1.304	25.014	5,2
2011	16.088	88.621	18,2
2012	10.041	48.309	20,8
2013	5.120	24.987	20,5
2014	8.077	19.532	41,4
2015	15.770	36.318	43,4
TOPLAM	56.664	264.912	21,4

Zeytincilik politikası

- Güneydoğu Anadoluyu içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya zeytinin anayurdu kabul edilir
- Türkiye'nin de içinde yer aldığı Akdeniz Havzası'nda dünya zeytin üretiminin yüzde 95'i üretiliyor
- 2004'te zeytincilikte bir seferberlik başladı, hedef İspanya'dan sonra dünya ikincisi olmaktı

ZEYTİN ve ZEYTİNYAĞI PROJEKSİYONU (2004-2014)

		2015
• Zeytin alanı	: 625 bin <u>ha'dan</u> 1 milyon <u>ha'a</u>	813
• Zeytin ağacı sayısı	: 103 milyondan 180 milyona	170
• Sofralık zeytin üretimi	: 400 bin tondan 650 bin ton'a	397
• Yağlık zeytin üretimi	: 800 bin tondan 2,5 milyon ton'a	711
• Zeytinyağı üretimini	: 140.000 ton dan 750 bin ton'a	143
• Zeytinyağı ihracatını	: 50 bin ton dan 250 bin ton'a	14
• Sofralık zeytin ihracatı	: 35-65 bin tondan 200 bin ton'a	50
• Ağaç başına verim	: 12 kg'dan 25 <u>kg'a</u>	7.9
• Kişi başına Z.yağı tüketimi	: 1,4 kg'dan 5 <u>kg'a</u>	2

Zeytin tüketimi

- Sofralık zeytinin yüzde 70'i dökme olarak satılıyor
- Pazar yerlerinde de, hipermarketlerde de, yol kenarlarında da dökme olarak ve çoğunlukla uygun olmayan ambalajlarda tüketiciye sunuluyor
- Kayıt dışı üretim yoğun, sağlığı tehdit eden katkı maddeleri, kimyasallar kullanılıyor

Zeytinyağı tüketimi (Litre)

- Türkiye'de son yıllarda tüketimde artış var, ancak önemli üretici ülkeler arasında en düşük orana sahip

Üretici ülkelerde kişi başına tüketim

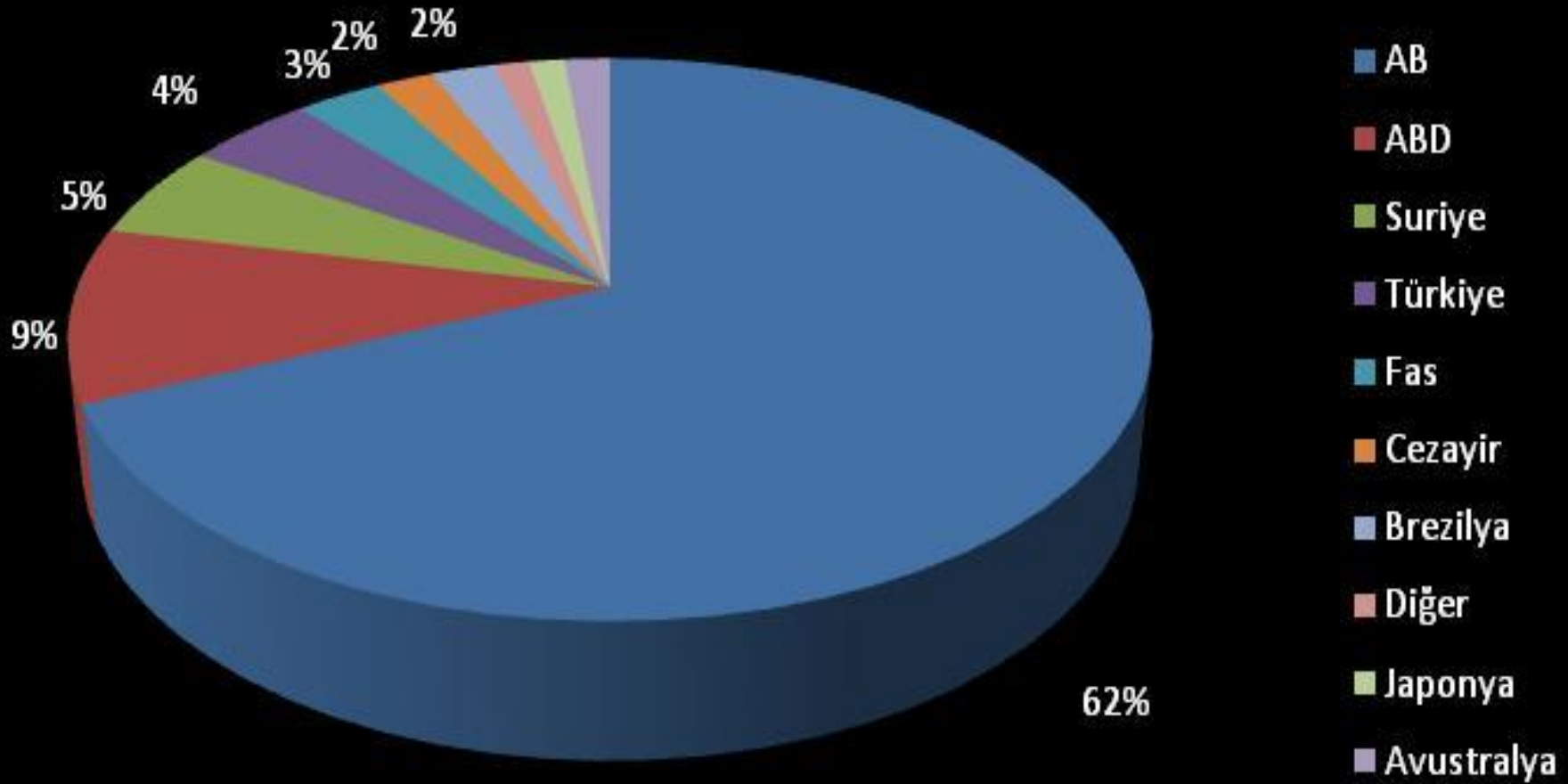
Yunanistan:24

İspanya ve İtalya: 14

Tunus, Portekiz, Lübnan ve Suriye: 8

Türkiye: 2

Dünya zeytinyağı tüketimi

Destekleme

- Dane zeytine destek yok, zeytinyağına ilk kez 1998'de dolar bazında 40 cent prim verildi.2005'te 10 kuruşa düşürüldü, 2015 primi 70 kuruş üretilen zeytinyağının ancak yüzde 35'i destekten yararlanıyor
- Ayrıca alan bazlı olarak dekara 4.85 lira mazot ve 6.6 lira gübre desteği var
- İhracatta marka ve ambalaj desteği var

Bahçe tesisine destek

- 2005 yılından bu yana yeni zeytinlik tesis edenlere sertifikalı fidan kullanım desteği veriliyor
- Başlangıçta dekara 250 bin lira olan destek çok yanlış kullanıldı
- 2015'te yağlık zeytin eřitleri ile bahçe tesisine standart fidan kullananlara dekara 50, sertifikalı fidan kullananlara 150 lira destek veriliyor

Zeytin ağaçları nerede?

- Ağaç sayısı artarken üretim düşüyor
- Devlet destek verdi 100 milyon ağaçtan 170 milyona çıktı,zeytinyağı üretimi neden geriliyor?
- İklim etkisi
- Yanlış çeşit seçimi,destek alanlar ağaç dikmedi veya bakmadı, kesti
- Devlet verdiği desteği takip etmedi

Zeytincilik tehdit altında

- Zeytin dikiliyor fakat, bir yandan zeytin ağaçları kesiliyor,yok ediliyor
- İmara açılan alanlar,madencilik ve enerji yatırımları,otoyollar ve diğer altyapı çalışmaları zeytin ağaçlarını yok ediyor
- Bursa-İzmir otoyolu için bugüne kadar 200 binden fazla zeytin ağacı kesildiği ifade ediliyor
- Soma Yırca 'da 6 bini aşkın ağaç kesildi

Zeytinciliđi Koruma Yasası

- Zeytinciliđe çok büyük önem veren Atatürk'ün isteği ile hazırlanan ve 26 Ocak 1939'da kabul edilen "3573 Sayılı Zeytinciliđin Islahı, Yabanilerinin Aşılaştırılması Hakkında Kanun" dünyadaki tek zeytin koruma yasasıdır
- Son 10 yılda tam 6 kez değiştirilmek istendi,sektör direndi ve zeytinliklerin ranta açılmasını engelledi,yarın ne olacak?

Zeytincilikte sorunlar

- Girdi maliyetleri yüksek
- Zeytin hastalıkları ve zararlılarla mücadele yetersiz
- Tağşiş,sahtekarlık yayılıyor,bakanlığın teşhir etmesi caydırıcı değil
- Verim ve kalite sorunları yaşanıyor
- Depolama,ambalajlama, finansman konularında ciddi sorunlar var

Ne yapmalı?

- İthalata dayalı tarım politikasının kökten değiştirilmesi gerekir
- Üretime dayalı orta ve uzun vadeli bütüncül bir tarım politikası oluşturulmalı
- Tarımsal destekler amacına uygun verilmeli ve sonuçları analiz edilerek sürdürülmeli

Ne yapmalı-2

- İklim değişikliği dikkate alınarak ürün deseni planlanmalı
- Örgütlenme modeli yeni baştan ele alınmalı
- Yerel yönetimlerin sektöre ilgisi ve etkisi artırılmalı

Sonuç

- Türkiye'nin tarımsal potansiyeli yüksek
- Çok önemli avantajları var
- Bunu değerlendirecek, üreticinin refahı, tüketicinin sağlıklı ve güvenilir ürünleri uygun koşullarda tüketmesini sağlamak, ülke ekonomisine yüksek katma değer sağlamak için orta ve uzun vadeli hedefleri olan bütüncül bir tarım politikasına ihtiyaç var

TEŞEKKÜRLER

▪